

ICHTEGEM
ENGELSTRAAT 185-187
[2017E327 & 2017G63]

Archeologienota
Verslag van resultaten

Gunther NOENS

Pieter LALOO

Ruben VERGAUWE

Project:

Ichtegem – verkaveling Engelstraat 185 - 187

Opdrachtgever:

D-ESTATE bvba
Industriestraat 38
8480 Ichtegem

Uitvoerder:

GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)

Wettelijk depot: n/a

Erkend archeoloog (naam/erkenningsnummer): Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074

Auteurs: Gunther Noens, Pieter Laloo (bureauonderzoek), Ruben Vergauwe, Pieter Laloo
(landschappelijk bodemonderzoek)

© 2017 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

INLEIDING	3
HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK	4
1.1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1. Administratieve gegevens	4
1.1.2. Onderzoekskader	8
1.1.3. Onderzoeksopdracht.....	8
1.1.4. Werkwijze & strategie	9
1.2. Assessmentrapport.....	10
1.2.1. Landschappelijke context	10
1.2.2. Historische context	15
1.2.3. Archeologische context.....	15
1.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	17
1.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	17
1.3. Bijlagen.....	19
1.3.1. Lijst van plannen en kaarten	19
HOOFDSTUK 2: LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	20
2.1. Beschrijvend gedeelte	20
2.1.1. Onderzoeksopdracht.....	20
2.1.2. Werkwijze & strategie.....	20
2.2. Assessmentrapport.....	22
2.2.1. Aardkundige opbouw van het onderzochte gebied	22
2.2.2. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	23
2.2.3. Confrontatie met resultaten bureauonderzoek	25
2.2.4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	25
2.3. Bijlagen.....	26
2.3.1. Lijst van plannen en kaarten	26
2.3.2. Boorlijst	26
2.3.3. Visualisatie boorprofielen	27
SAMENVATTING	28
BIBLIOGRAFIE	30

INLEIDING

D-ESTATE bvba plant in de gemeente Ichtegem (provincie West-Vlaanderen) een herverkaveling van een aantal percelen in een projectgebied (ca. 3467m²) ter hoogte van de Engelstraat (huisnummers 185-187). De geplande bodemingrepen overschrijden de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid. Conform het Onroerend-erfgoeddecreet van 12 juli 2013 dient daarom een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd dat resulteert in de opmaak van een archeologienota.

GATE werd door de initiatiefnemer aangesteld om deze archeologienota op te maken.

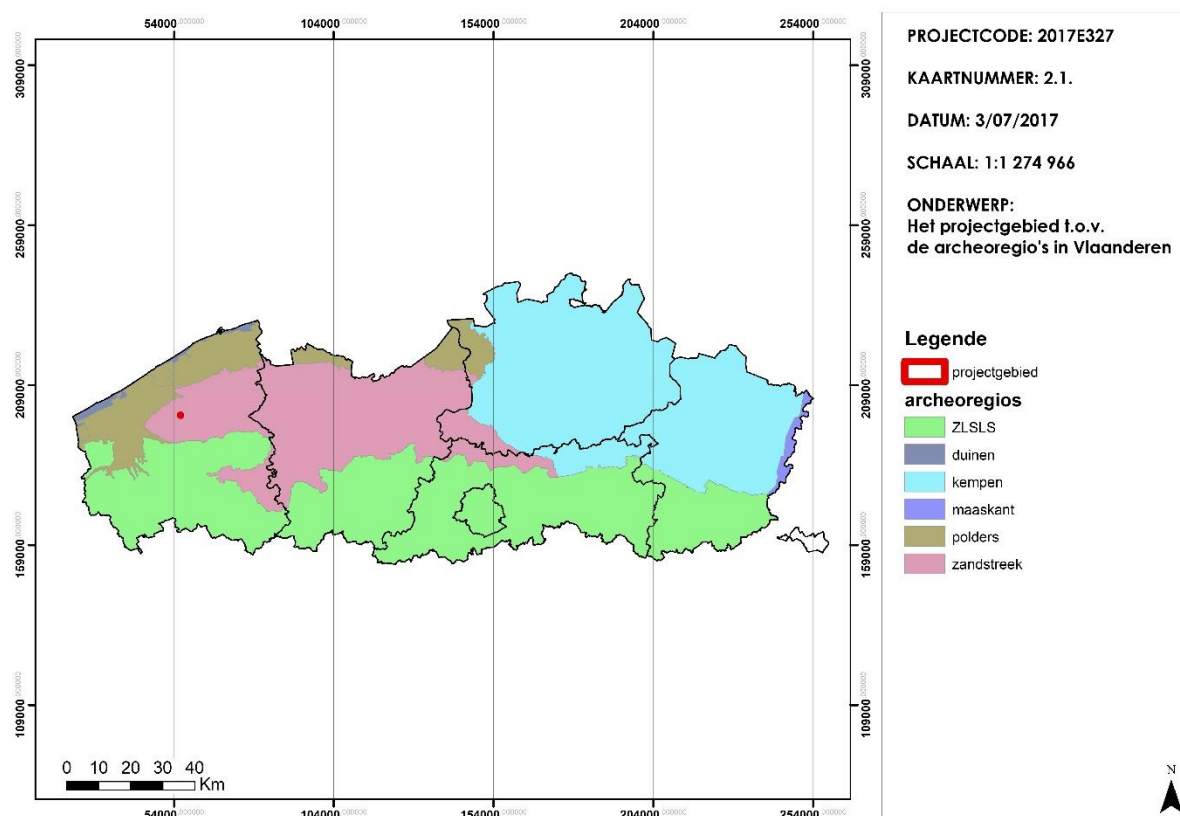
Een archeologienota, opgebouwd uit drie delen (e.g. Privacyfiche, Verslag van Resultaten, Programma van Maatregelen), vormt de eindfase van een traject van archeologisch vooronderzoek, inclusief assessment, en wordt ter bekrachtiging ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De doelstellingen van een archeologienota zijn een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen binnen dit traject en een inschatting te geven van de waarde van het aangetroffen archeologisch erfgoed, inclusief een wijze voor de omgang daarmee. Het tweede deel binnen een archeologienota (Verslag van Resultaten), dat in onderhavige tekst uit de doeken wordt gedaan, beschrijft het uitgevoerde vooronderzoek, en biedt inzicht in de uitvoeringswijze en resultaten van het onderzoek en in het wetenschappelijk potentieel en de betekenis van de archeologische waarden. Het vormt de basis voor de uitwerking van een Programma van Maatregelen dat in het derde deel van de archeologienota verder zal worden toegelicht.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

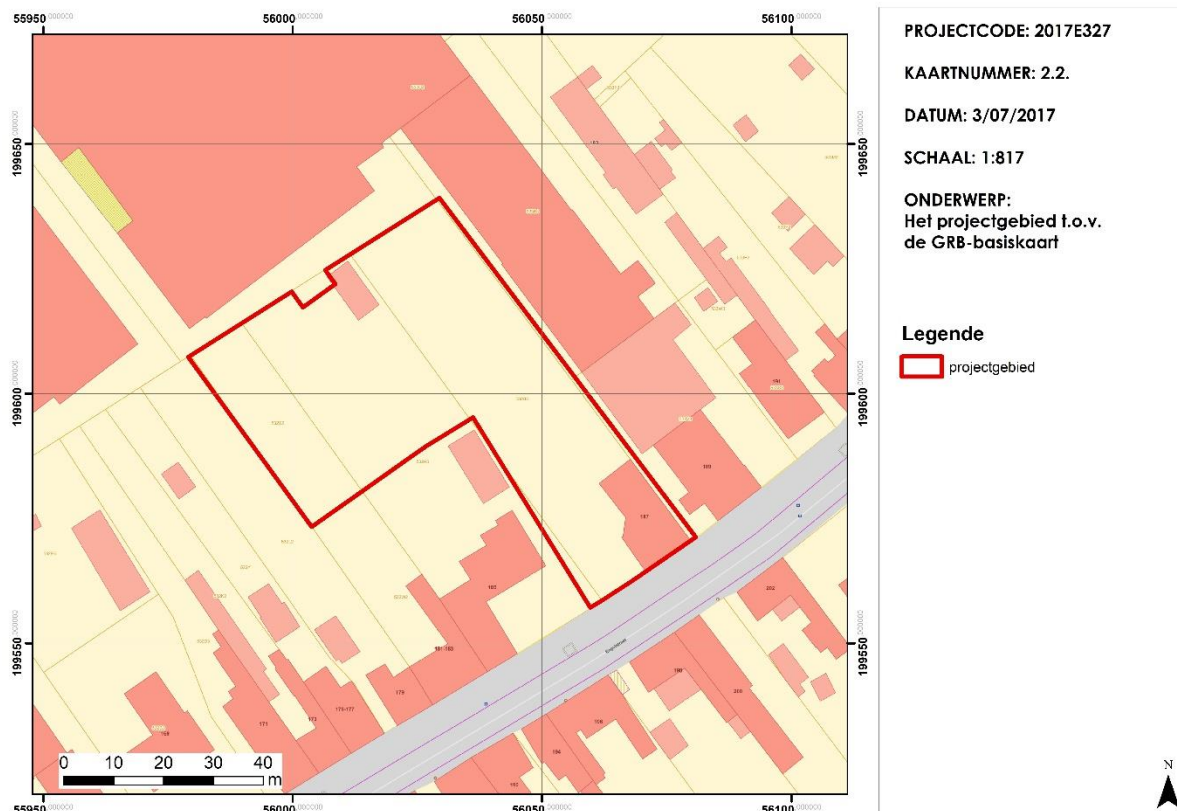
1.1. Beschrijvend gedeelte

1.1.1. Administratieve gegevens

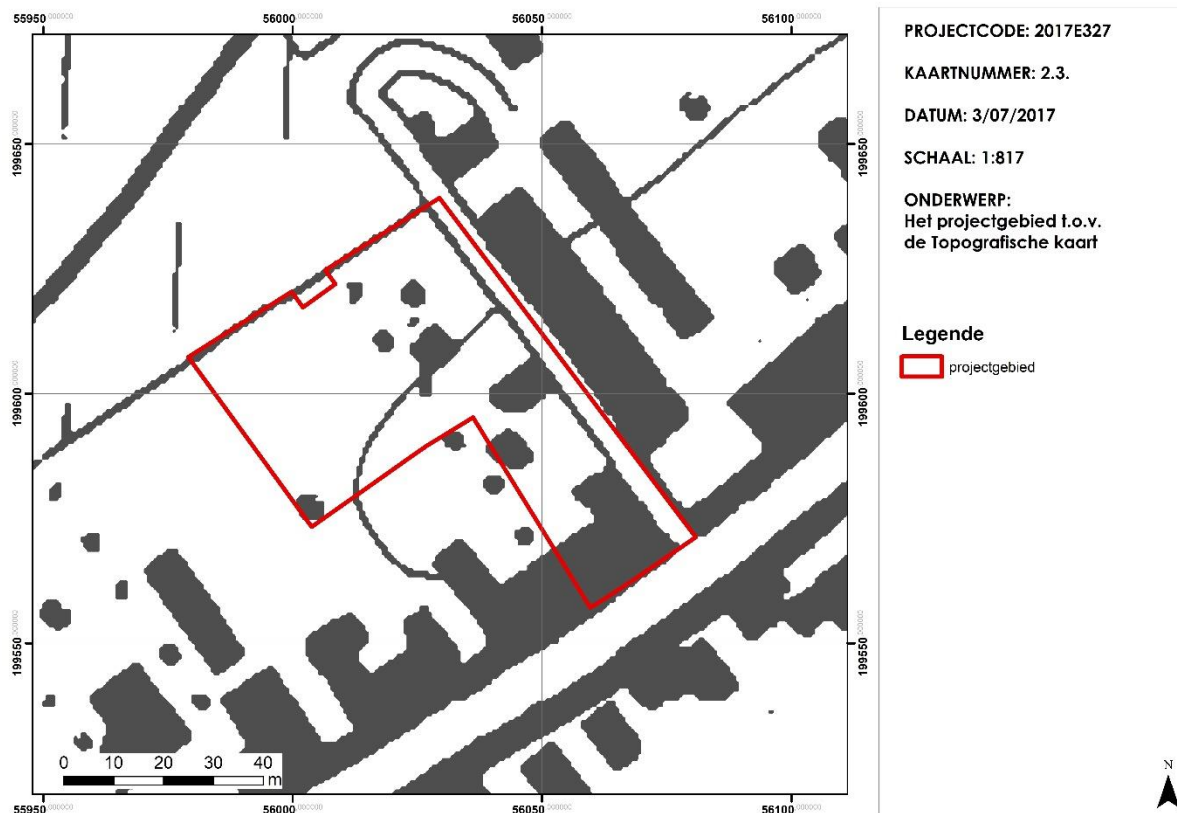
Projectcode	2017E327
Nummer wettelijk depot	n/a
Naam & erkenningsnummer erkende archeoloog	Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Bounding box	X1: 55979 Y1: 199639 X2: 56081 Y2: 199557
Kadastrale gegevens	Gemeente: Ichtegem, Afdeling: 1, sectie: A, percelen: 532A3; 532B3; 533B4; 533V3
Begin- en einddatum bureauonderzoek	03 – 05 juli 2017
Relevante termen uit de thesauri OE	Bureauonderzoek
Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	Er zijn in het plangebied geen zones aangeduid als zones waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt.
Betrokken actoren / specialisten	n/a
Externe advisering	n/a

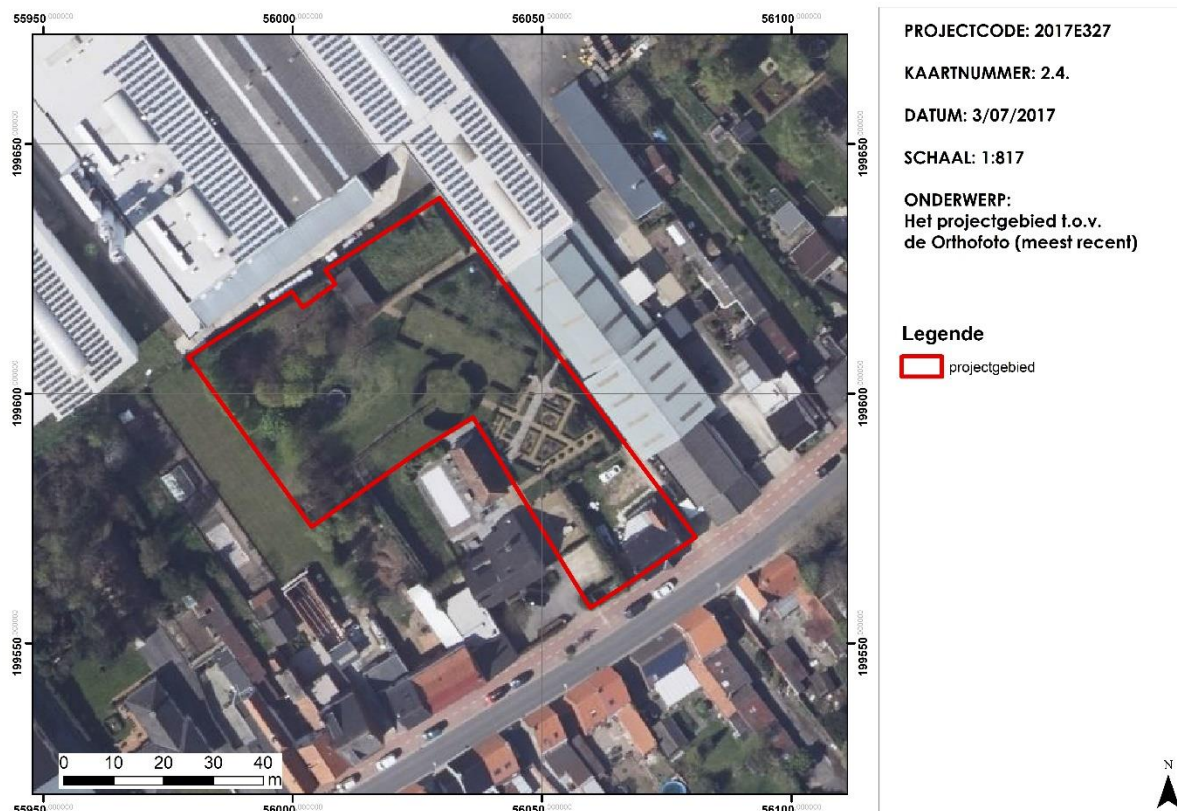
Figuur 2.1: Het onderzochte gebied t.o.v. de archeoregio's in Vlaanderen.

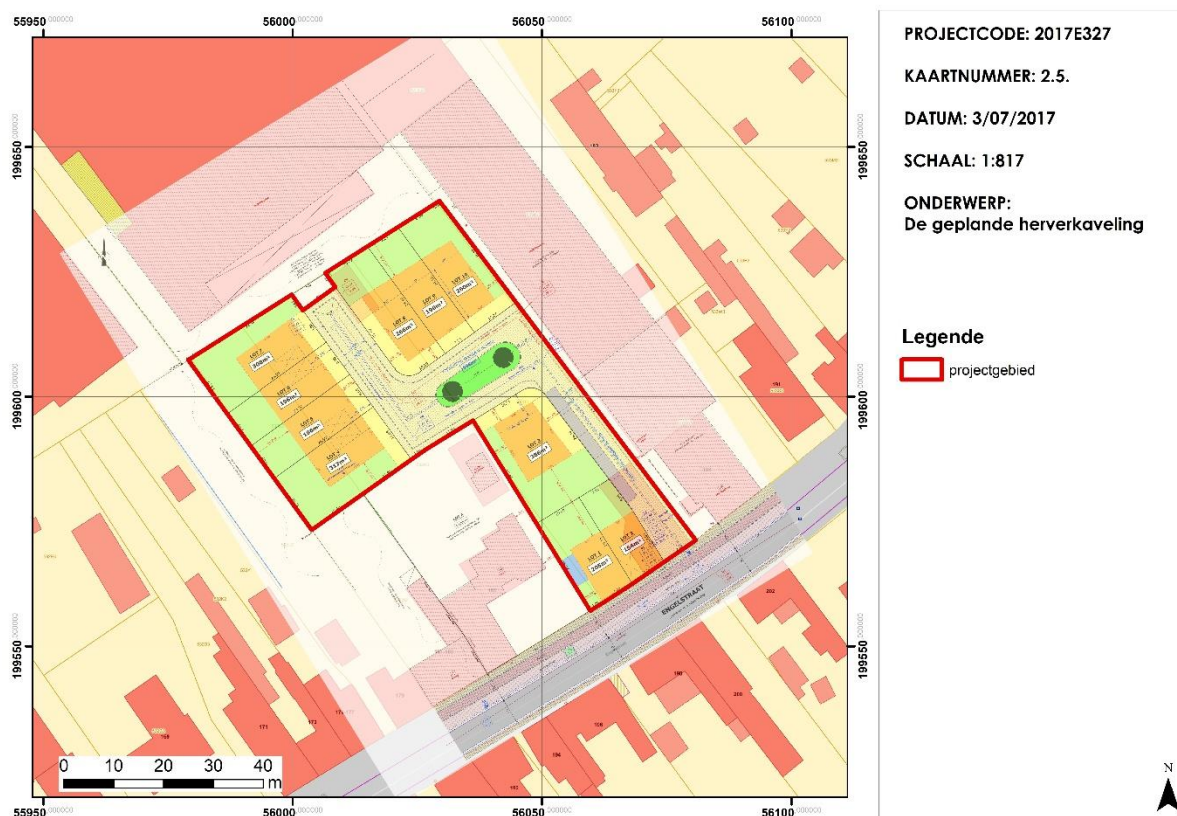
Figuur 2.2: Het onderzochte gebied t.o.v. de GRB-Basiskaart.

Figuur 2.3: Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart.

Figuur 2.4: Het onderzochte gebied t.o.v. de orthofoto.

Figuur 2.5a: Locatie van de geplande herverkaveling.

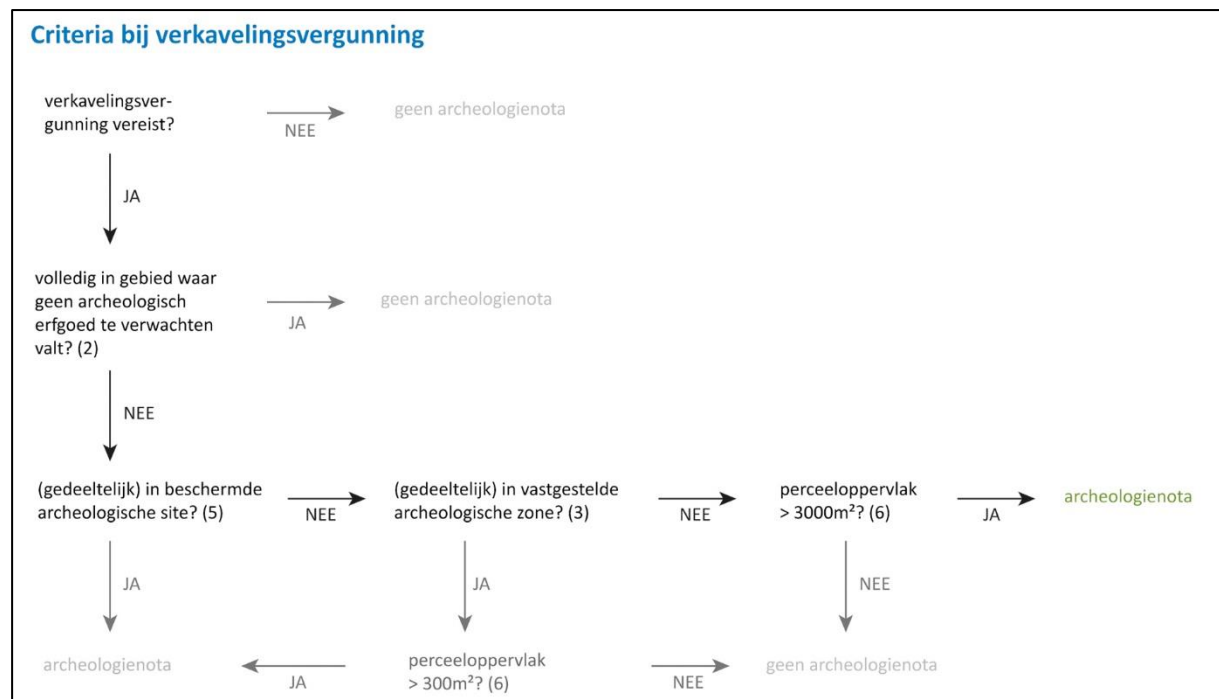
1.1.2. Onderzoekskader

1.1.2.1. Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

De initiatiefnemer plant in het projectgebied (ca. 3467m²) een herverkaveling van vier deels bebouwde kavels naar tien nieuwe loten zoals weergegeven in [figuur 2.5a & b](#). Momenteel is het projectgebied voornamelijk ingericht als tuin met zowel lage als hoge begroeiing en enkele paden (89%), aangevuld met twee gebouwen (7%) en een aantal parkeerplaatsen (4%). In de geplande toestand worden (1) tien gebouwen, (2) bijhorende tuinen en (3) een openbare plaats bestaande uit wegenis, rioleringen, een groenzone en parkeerplaatsen voorzien die elk min of meer 1/3 van het projectgebied zullen bedekken.

1.1.2.2. Criteria voor de noodzaak van een archeologienota

Zoals blijkt uit het stroomschema uit [figuur 2.6](#) overschrijden de geplande bodemingrepen de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid, en dient dus, conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd en een archeologienota te worden opgemaakt.

Figuur 2.6: Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project (bron: aangepast naar https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf)

1.1.3. Onderzoeksopdracht

1.1.3.1. Vraagstelling

Het doel van de bureaustudie, die een verplichte eerste fase vormt binnen elk archeologisch vooronderzoek, is te komen tot een inschatting van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied op basis van een cartografisch en literatuuronderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de landschappelijke, archeologische en historische contexten. Specifieke vraagstellingen zijn:

- Wat zijn de geplande bodemingrepen?
- Heeft het projectgebied een archeologisch potentieel?
- Is er reeds sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate?
- Vormen de geplande ingrepen een bedreiging voor het archeologisch potentieel?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij eventueel archeologisch vervolgonderzoek?

1.1.3.2. Randvoorwaarden

n/a

1.1.4. Werkwijze & strategie

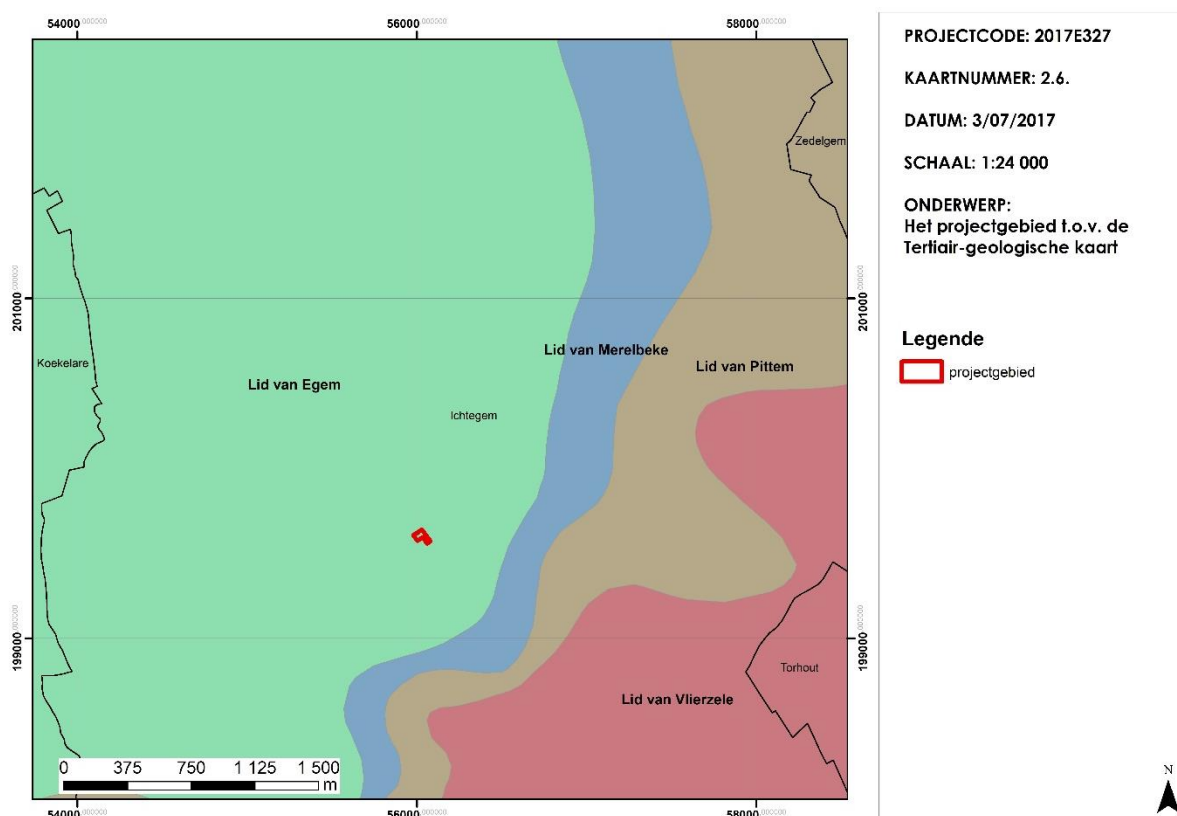
De bureaustudie gebeurt onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. In functie van de geplande bodemingrepen en het archeologisch potentieel wordt het onderzochte gebied en haar directe omgeving in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader geplaatst. Dit gebeurt op basis van een fysisch-, historisch- en archeologisch-cartografisch onderzoek en een literatuurstudie. Voor de huidige archeologische kennis wordt de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) als basis gebruikt. De ontwerpplannen met informatie over de geplande bodemingrepen, verkregen van de initiatiefnemer, worden in een GIS-omgeving geprojecteerd ten opzichte van diverse fysisch-geografische, historische en archeologische kaartlagen die raadpleegbaar zijn op volgende websites:

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroerenderfgoed.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be>

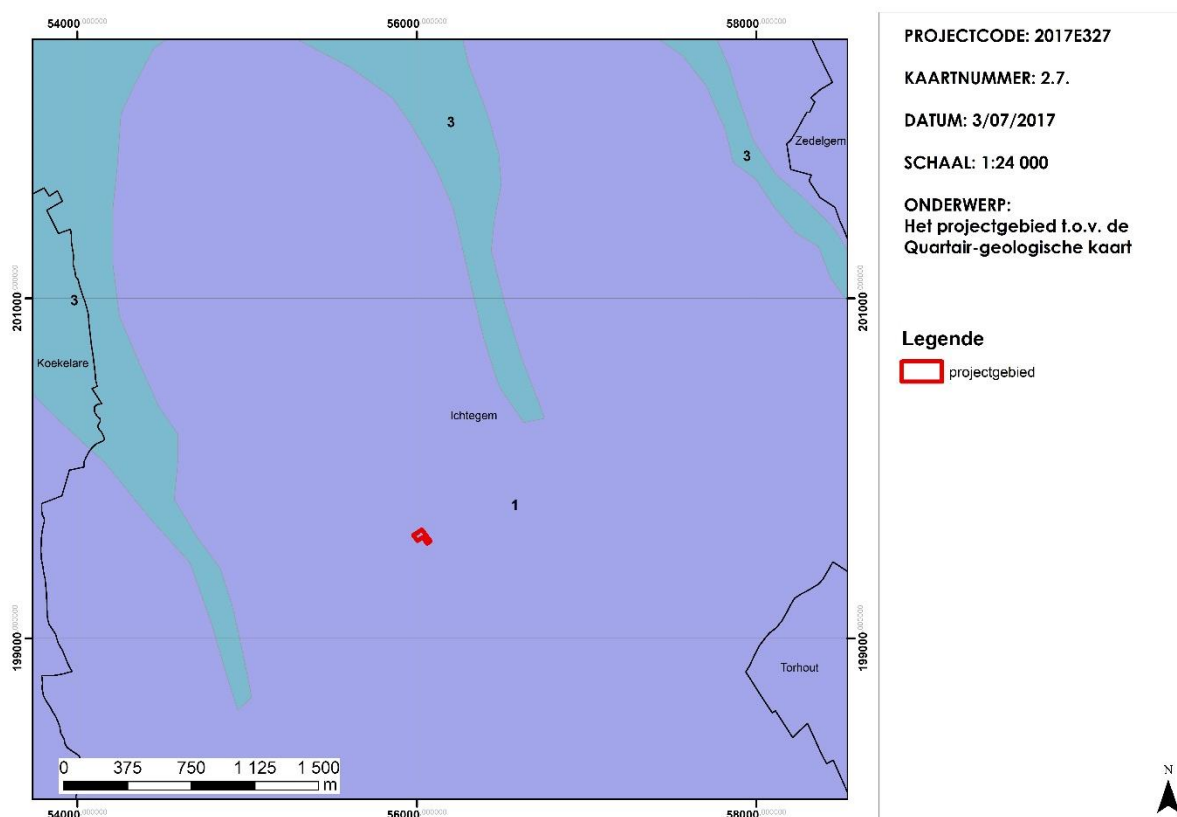
1.2. Assessmentrapport

1.2.1. Landschappelijke context

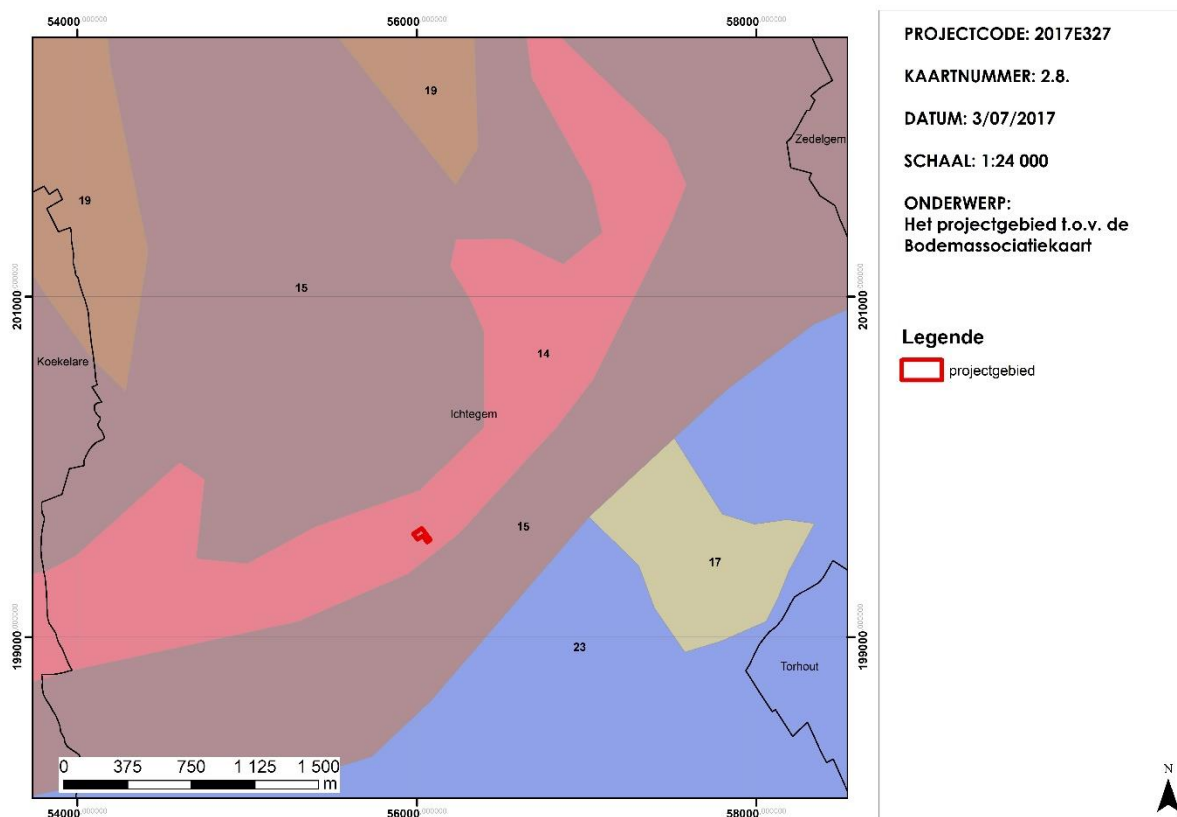
Het studiegebied bevindt zich in de Vlaamse Zandstreek van Laag-België (buiten de Vlaamse Vallei), in de landschapseenheid die gekend staat als het Houtland (Jacobs et al. 2005: fig. 2). Hydrografisch gezien behoort het tot het IJzerbekken. Ca. 200m ten zuidoosten stroomt de Engelbeek die ca. 1km meer naar het noordwesten afwatert in de IJzerwegbeek. De lokale Tertiair-geologische pakketten behoren tot het Lid van Egem (figuur 2.7) onderdeel van de Formatie van Tielt (Jacobs et al. 2002). Chronostratigrafisch wordt dit Lid toegeschreven aan het vroeg-Eoceen (ca. 49-54.8 miljoen jaar). Het bestaat voornamelijk uit glimmer- en glauconiethoudend fijn zand dat wordt afgewisseld met kleilagen. Het quartair-geologisch pakket (type 1, figuur 2.8) heeft een dikte van 0 tot 5m (Jacobs et al. 2002; 2005). Op de Bodemassociatiekaart (figuur 2.9) staat het gebied aangeduid als droge zand- en lemig-zandgronden met humus en/of ijzer B-horizont (associatie 14) omgeving door natte zand- en lemig-zandgronden met humus en/of ijzer B-horizont (associatie 15). De noordwestelijke zone van het projectgebied staat op de Bodemkaart gekarteerd als 'matig droge zandbodem complex' (ZcG) (figuur 2.10). De rest van het gebied bestaat uit een niet-gekarteerd zone (OB). Volgens de eenduidige legende van de Bodemkaart (Van Ranst & Sys 2000) bestaan ZcG bodems uit een donker bruingrijze bovengrond die goed humeus is en een dikte heeft van 30-60cm; de podzol B-horizont van dergelijke bodems is 20-30cm dik en verbrokkeld in harde concreties; roest-verschijnselen treden op tussen 60 en 90cm. Op het DHM van de ruimere omgeving (figuur 2.11) is duidelijk zichtbaar dat het gebied ligt op de noordelijke flank van het plateau van Torhout-Wijnendale op een lichte verhevenheid die het noordoostelijk traject van de Engelstraat volgt. Lokaal toont het DHM een geleidelijke noordwestwaartse afhelling (figuur 2.12). Zeer scherpe overgangen die kunnen wijzen op een uitgebreide mate van grondverzet zijn nauwelijks zichtbaar.

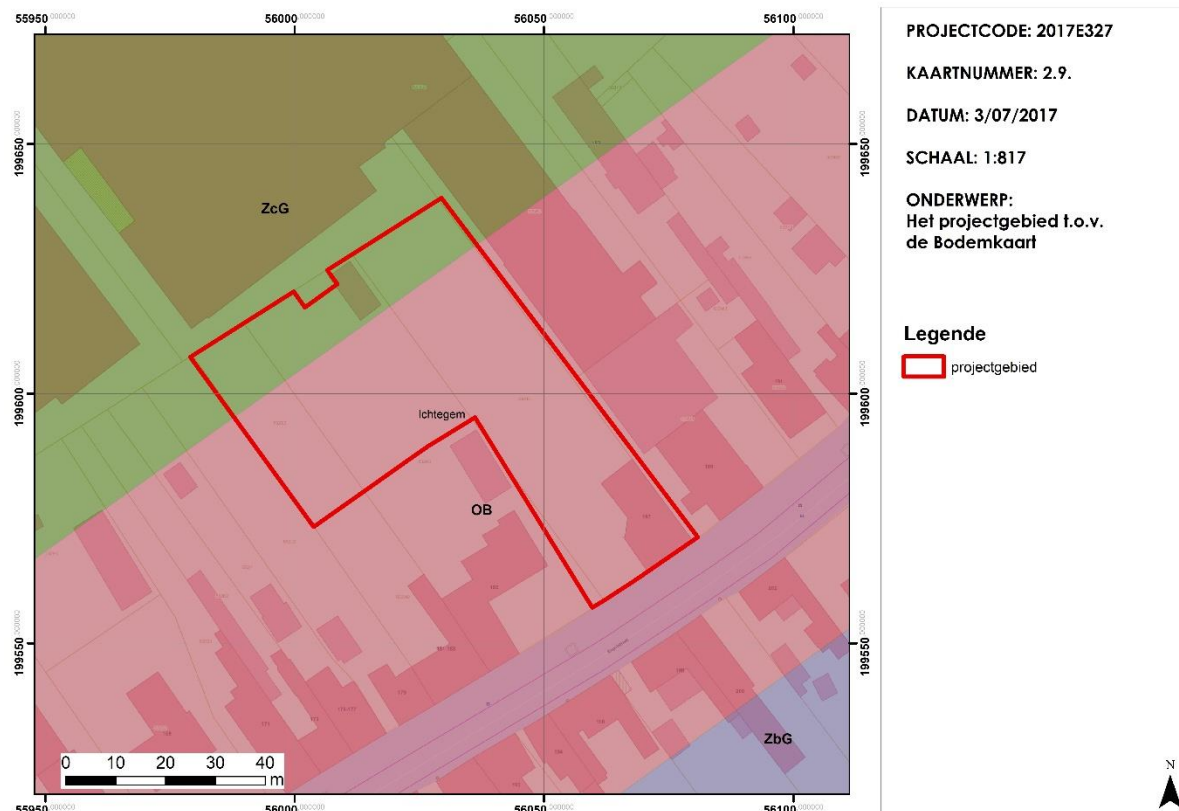
Figuur 2.7: Het onderzochte gebied t.o.v. de Tertiair-geologische kaart.

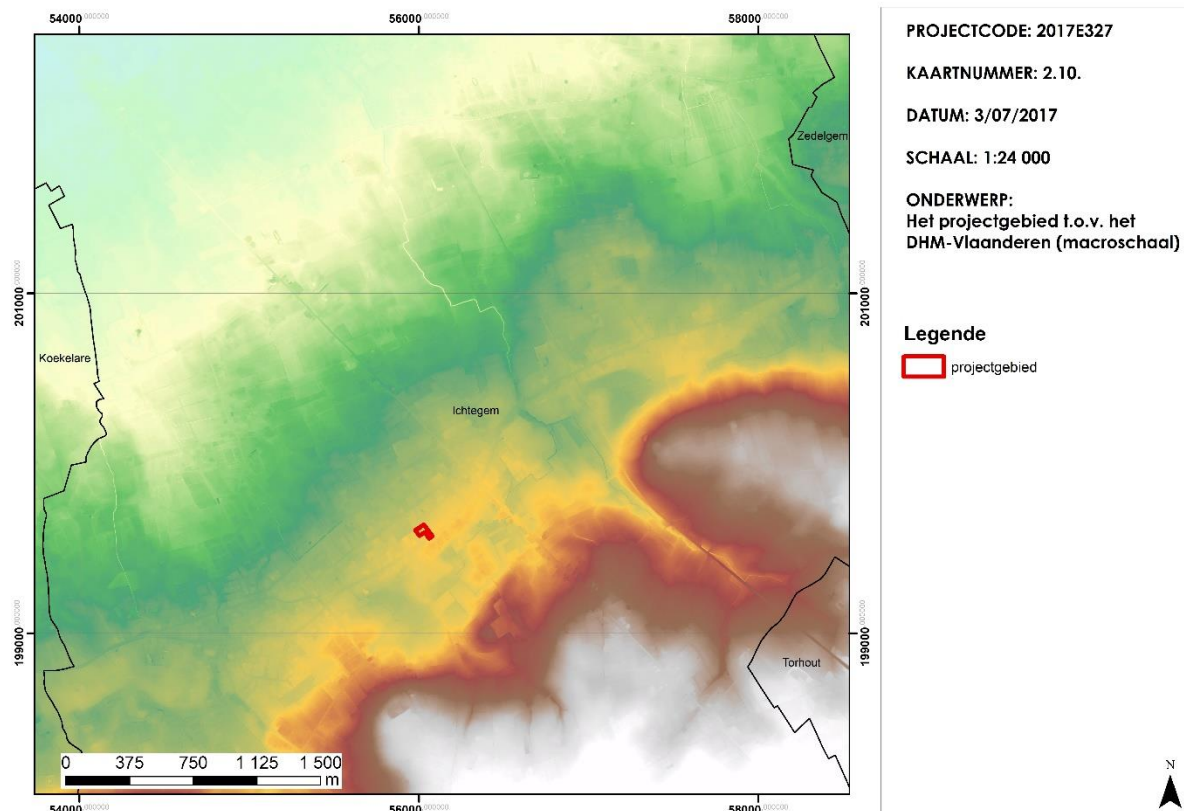
Figuur 2.8: Het onderzochte gebied t.o.v. de Quartair-geologische kaart.

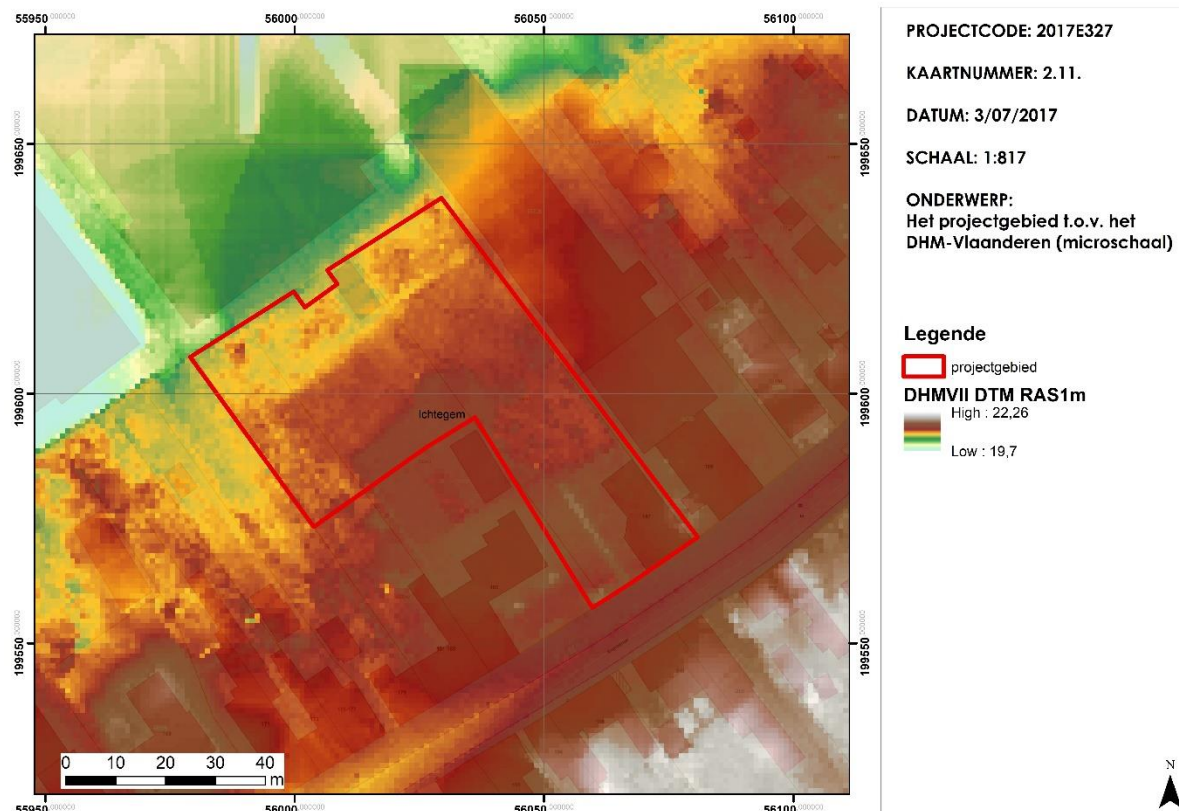
Figuur 2.9: Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemassociatiekaart.

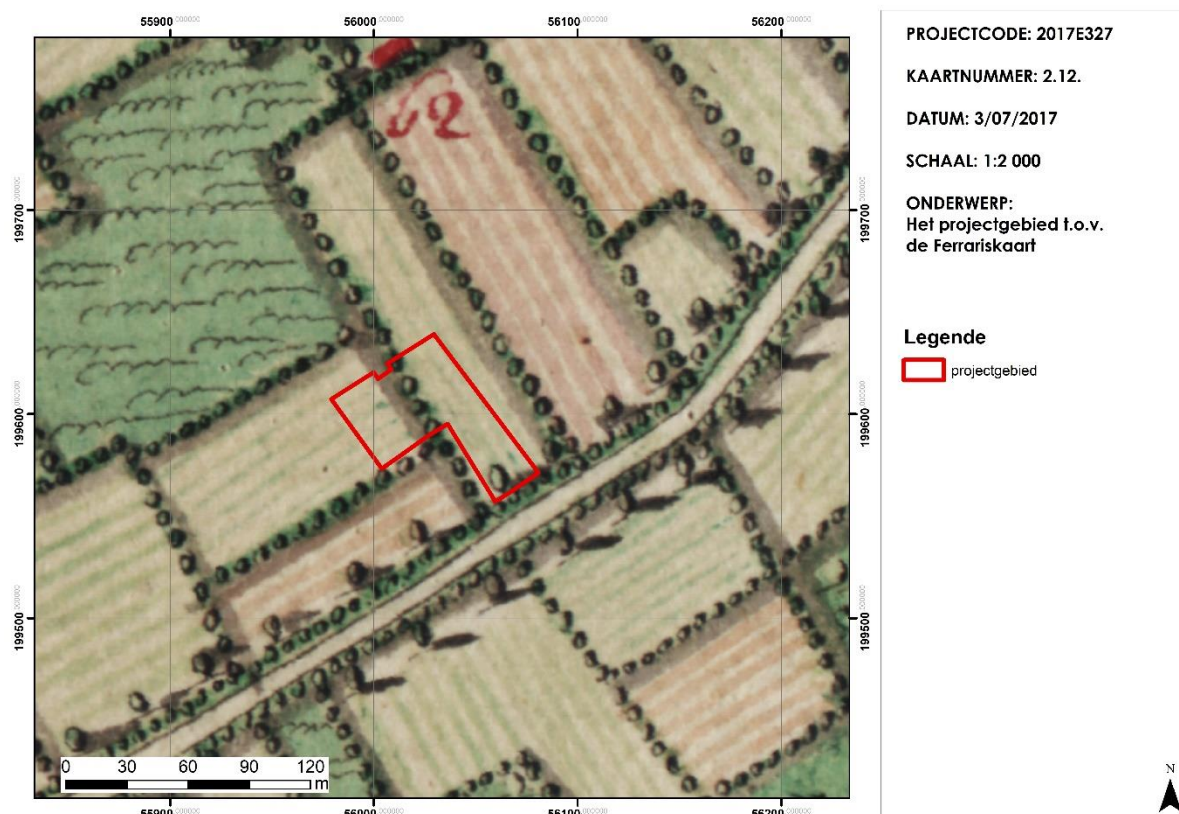
Figuur 2.10: Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemkaart.

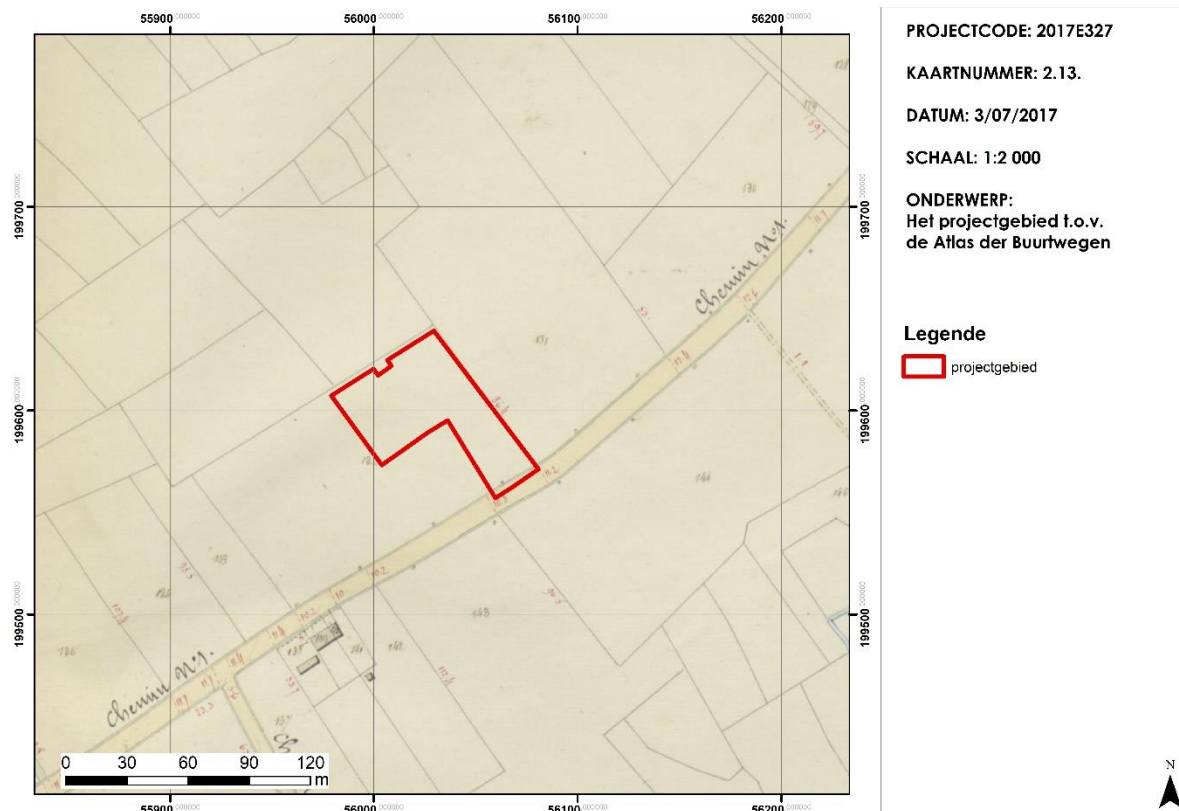
Figuur 2.11: Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (macro schaal).

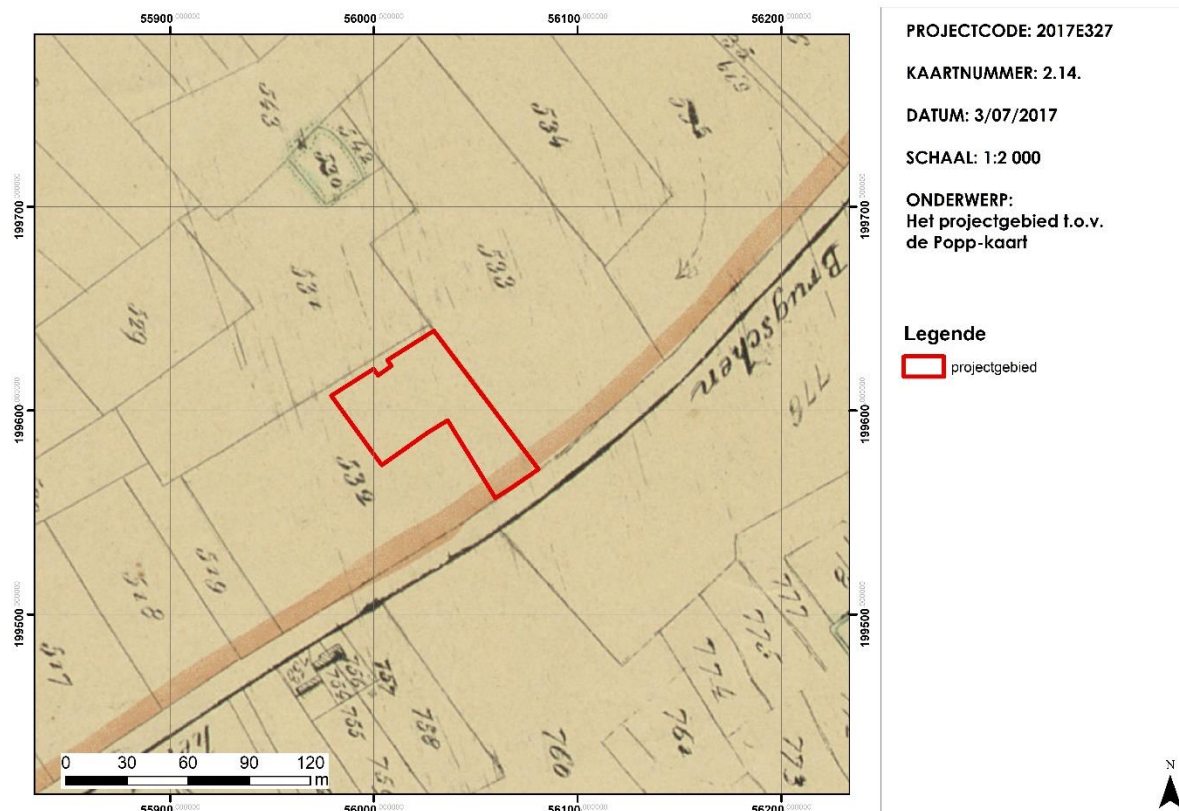
Figuur 2.12: Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (microschaal).

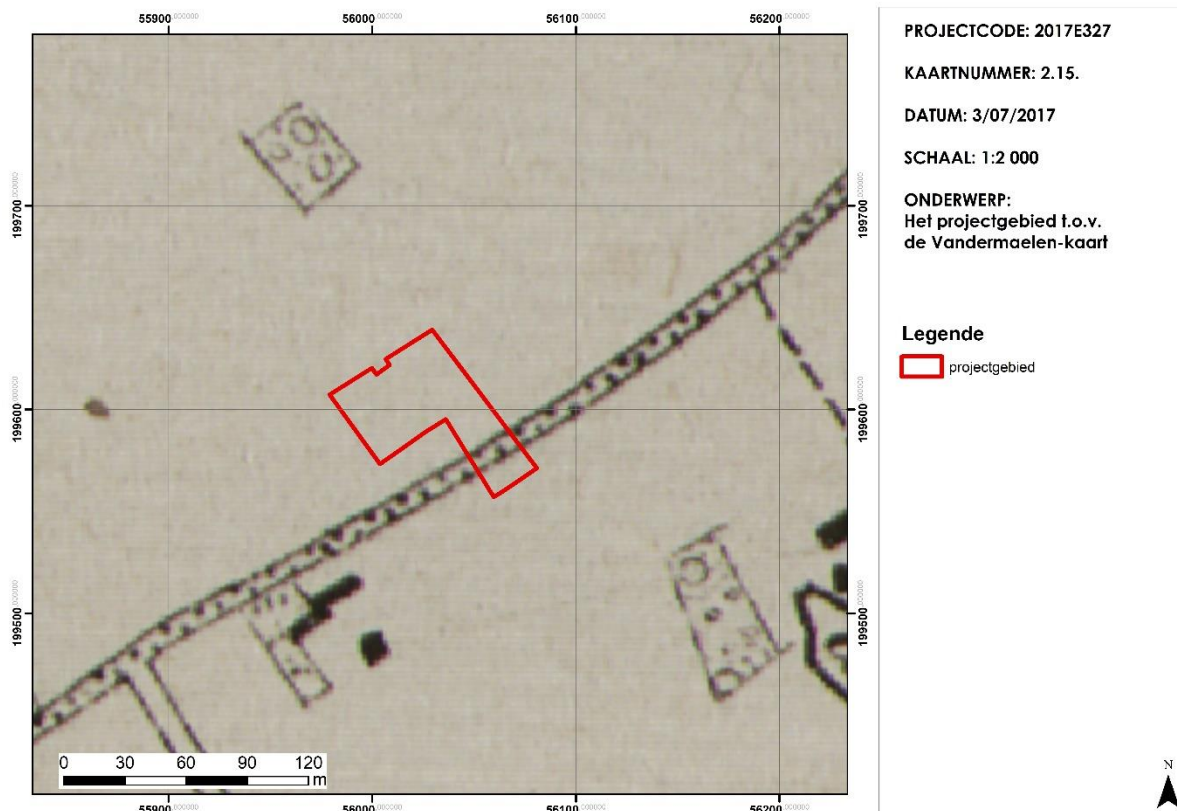
Figuur 2.13: Het onderzochte gebied t.o.v. de Ferriskaart (1777).

Figuur 2.14: Het onderzochte gebied t.o.v. de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840).

Figuur 2.15: Het onderzochte gebied t.o.v. de Popp-kaart (1842-1879).

Figuur 2.16: Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854).

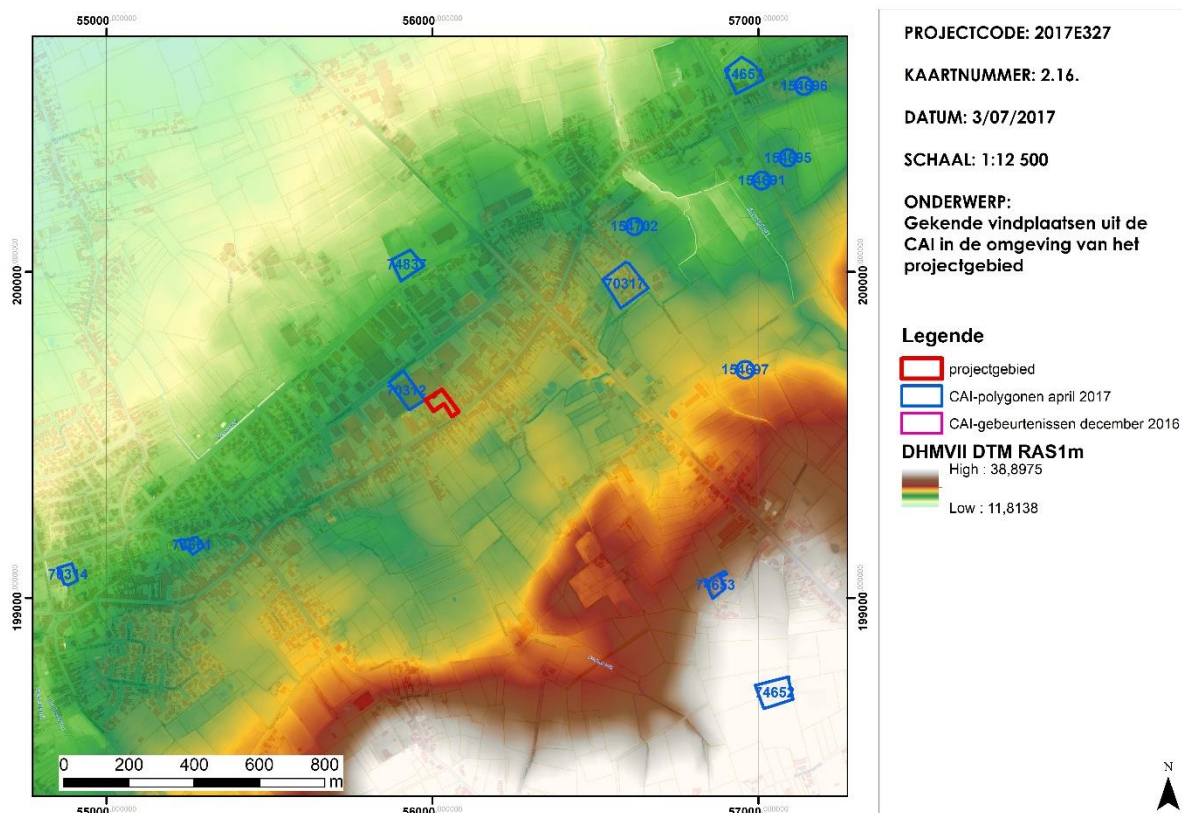
1.2.2. Historische context

Op de 18e eeuwse Ferrariskaart staat het projectgebied en de directe omgeving aangegeven als akkervelden omzoomd door hagen (figuur 2.13). Min of meer ter hoogte van de huidige Engelstraat, net ten zuidoosten van het gebied, loopt een voorloper van deze weg die aan weerszijden omzoomd wordt door een bomenrij. Net ten noordwesten van het projectgebied ligt een weiland. Op kaarten uit halfweg de 19e eeuw (e.g. Atlas er Buurtwegen, Popp-kaart, Vandermaelen-kaart, figuren 2.14 t/m 2.16) wordt deze weg aangeduid als 'Chemin n° 1' (op de Atlas der Buurtwegen) en 'Brugschen Heier' (op de Popp-Kaart). Naast een weergave van een aanpassing van de perceelsgrenzen ten opzichte van de Ferrariskaart bevatten deze kaarten verder weinig aanvullende informatie.

1.2.3. Archeologische context

Volgens het geoportaal van Onroerend Erfgoed liggen in de omgeving van het projectgebied geen archeologische zones of gebieden waar geen archeologie meer verwacht kan worden. Ter hoogte van het onderzochte gebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend en is nog geen (geregistreerd) archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Uit de CAI blijkt dat Ichtegem archeologisch gezien vooralsnog slecht gekend is ondanks 60 geregistreerde records. Een samenvatting van de relatie tussen de aard van het onderzoek en de ouderdom van de vindplaatsen is opgenomen in tabel 1.

Figuur 2.17: gekende archeologische vindplaatsen en onderzoeken uit de CAI in de omgeving van het onderzochte gebied.

DATERING		toevalsvondst	Luchtfotografie	Veldprospectie + Controle van Werken	Controle van werken	Controle van werken + Opgraving	Opgraving	?	TOTAAL
NEOLITHICUM	Onbepaald	2						1	3
STEENTIJD (onbepaald)	Onbepaald							1	1
STEEN-, BRONS-, ROMEINSE TIJD	Onbepaald			1					1
BRONSTIJD	Onbepaald	2							2
IJZERTIJD	Onbepaald	1							1
ROMEINSE TIJD	Midden				2				2
	Onbepaald						1		1
MIDDELEEUWEN	Vol					1			1
	Laat					1		19	20
NIEUWE TIJD	Onbepaald							1	1
NIEUWSTE TIJD	Onbepaald		2						2
ONBEPAALD	Onbepaald		21		2			2	25
	TOTAAL	2	26	1	4	2	1	24	60

Tabel 1: Samenvatting van de relatie tussen onderzoeksmethode en ouderdom van archeologische CAI-vindplaatsen in de gemeente Torhout.

Hieruit blijkt dat het vooral gaat om vindplaatsen uit de Middeleeuwen. Gekende vindplaatsen uit het Neolithicum, de Metaaltijden, de Romeinse Tijd en de Nieuwe en Nieuwste Tijden zijn slechts in beperkte mate aanwezig. Vindplaatsen uit het Paleo- en/of Mesolithicum zijn voorsnog ongekend vermoedelijk door de ontbreken van gericht steentijdonderzoek. De meeste (mogelijke) vindplaatsen uit de CAI zijn aan het licht gekomen via (lucht-)fotografie. Gericht archeologisch terreinonderzoek komt nauwelijks voor. Een archeologische opgraving op een (volgens het DHM sterk afgegraven) aanpalend perceel ten noordwesten van het projectgebied leverde over een kleine oppervlakte een aantal scherven en een reeks Romeinse grondsporen op (CAI-70312, [Dewilde & Wyffels 2004](#)). Het gaat om een grote poel, karrensporen, greppelsporen en paalsporen die zouden wijzen op een intens agrarisch gebruik van de locatie.

1.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Vooralsnog zijn in het gebied geen archeologische vindplaatsen gekend. Ook in de ruimere omgeving is de archeologische kennis relatief beperkt. Op basis van de resultaten uit de bureaustudie, waarin de huidige kennis omtrent de regionale en lokale landschappelijke, geologische, geomorfologische, bodemkundige en culturele contexten werd geschetst, kan niet uitgesloten worden dat op geringe diepte archeologische waarden uit alle perioden van de menselijke geschiedenis in het studiegebied aanwezig zijn.

1.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

1.2.5.1. Gemotiveerde tekstuele verwachting

Hoewel vooralsnog geen archeologische vindplaatsen gekend zijn in het onderzochte gebied, door een gebrek aan archeologisch onderzoek, kan op basis van de bureaustudie niet gesteld worden dat het grotendeels onbebouwde projectgebied geen archeologisch potentieel (meer) heeft dat een zinvolle bijdrage kan leveren tot onze kennis van het verleden. De relatief recente opgravingen net ten noordwesten van het gebied brachten immers archeologische vondsten en sporen aan het licht. Verder archeologisch vooronderzoek is dus noodzakelijk. Enkel ter hoogte van de huidige bebouwing (7% van het gebied) is het potentieel vermoedelijk beperkt.

In de dagzomende (vermoedelijk Quartaire) sedimenten kunnen op geringe diepte en vanaf het huidige maaiveld archeologische vindplaatsen uit de steentijden t/m recente perioden (Paleolithicum–Nieuwste Tijd) aanwezig zijn die direct bedreigd worden door de geplande herverkaveling. Mogelijk is de top van deze dagzomende pakketten eertijds aangeploegd door het gebruik als akkerland in het verleden (cfr. Ferrariskaart). Er zijn geen directe indicaties voorhanden dat op geringe diepte ook afgedekte Holocene en/of Pleistocene paleobodems voorkomen waarmee archeologische resten geassocieerd kunnen zijn.

De data uit de bureaustudie zijn echter onvoldoende gedetailleerd om uitspraken te kunnen doen over de lokale variatie in aardkundige opbouw en bewaring van de bodem in functie van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied. Daarom is een landschappelijk bodemonderzoek aangewezen. Dit kan conform de CGP uitgevoerd worden door middel van een reeks manuele Edelmanboringen ($\varnothing=7\text{cm}$) verspreid over het projectgebied. Gezien de huidige inrichting van de terreinen gebeurt dit best willekeurig, daar waar de beplanting en bovengrond dit toelaat (ca. 5 boringen). Op deze wijze kan een goede inschatting gegeven worden van de variatie in de lokale ontwikkeling, complexiteit en bewaringstoestand van de

bodem en kan een betrouwbaar advies verleent worden naar de noodzaak en uitvoeringsmodaliteiten van archeologisch vervolgonderzoek, inclusief een betere afbakening van het deelgebied waarin dit onderzoek eventueel zou moeten plaatsvinden.

Of archeologische resten in de vorm van vondstspredingen en/of grondsporen daadwerkelijk aanwezig zijn, al dan niet in begraven toestand en/of in deels verstoorde bodempakketten, en de mate waarin eventueel aanwezige vindplaatsen verstoord zijn kan vervolgens via een karterend en waarderend vooronderzoek verder onderzocht worden, afhankelijk van de uitkomsten van de landschappelijke boringen. Gezien het actuele grondgebruik van het gebied is een veldkartering hierbij niet aan de orde. Karterend en waarderend onderzoek naar vondstspredingen kan plaatsvinden in de vorm van boringen en/of testputten in regelmatige gridconfiguraties, onderzoek naar grondsporen in de vorm van proefsleuven, dat pas wordt aangevat nadat een evaluatie van vondstspredingen is uitgevoerd.

1.2.5.2. Zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is of verwacht wordt

Het gebied ligt niet in een zone waar geen archeologisch erfgoed meer verwacht wordt.

1.2.5.3.. Zones waar archeologisch erfgoed vastgesteld is of verwacht wordt

In het onderzochte gebied heeft nog geen archeologisch onderzoek plaats gevonden. Er is dus nog geen concrete archeologische kennis over het gebied beschikbaar.

1.3. Bijlagen

1.3.1. Lijst van plannen en kaarten

Figuur	kaart	omschrijving	bron
2.1.	2.1.	Het onderzochte gebied t.o.v. de archeoregio's in Vlaanderen	agentschap Onroerend Erfgoed
2.2.	2.2.	Het onderzochte gebied t.o.v. de GRB-Basiskaart.	Geopunt
2.3.	2.3.	Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart.	Geopunt / NGI
2.4.	2.4.	Het onderzochte gebied t.o.v. de orthofoto.	Geopunt
2.5.	2.5.	Locatie en detailplan van de geplande herverkaveling	Landmeterkantoor Decoster bvba
2.6.	n/a	Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project.	agentschap Informatie Vlaanderen
2.7.	2.6.	Het onderzochte gebied en haar omgeving t.o.v. de Tertiair-geologische kaart.	Geopunt / DOV
2.8.	2.7.	Het onderzochte gebied en haar omgeving t.o.v. de Quartair-geologische kaart	Geopunt / DOV
2.9.	2.8.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemassociatiekaart.	Geopunt / DOV
2.10.	2.9.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemkaart.	Geopunt / DOV
2.11.	2.10.	Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (macroschaal).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.12.	2.11.	Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (microschaal).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.13.	2.12.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Ferrariskaart (1777).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.14.	2.13.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.15.	2.14.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Popp-kaart (1842-1879).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.16.	2.15.	Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.17.	2.16.	Gekende archeologische vindplaatsen en onderzoeken in de omgeving van het onderzochte gebied.	CAI / agentschap Onroerend Erfgoed

HOOFDSTUK 2: LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

2.1. Beschrijvend gedeelte

2.1.1. Onderzoeksoopdracht

2.1.1.1. Vraagstelling

Doel van dit landschappelijk bodemonderzoek is om na te gaan wat het archeologisch potentieel is van het projectgebied en wat de impact van de werken hierop is.

Vraagstellingen die aan bod komen bij dit landschappelijk bodemonderzoek zijn onder meer:

- Wat is de bodemopbouw binnen dit projectgebied?
- Zijn de gegevens van de Quartairkaart en bodemkaart correct?
- Zijn er begaven loopoppervlakken bewaard die enig potentieel bezitten ten aanzien van archeologische kennisvermeerdering?
- Welke impact hebben de geplande werken op de ondergrond? Is verder archeologisch vooronderzoek aangewezen? Zo ja, welke onderzoeken en volgens welke methode?
- In welke mate is de bodem bewaard? Is er sprake van verstoring/erosie? Zo ja, hoe diep reikt deze?

2.1.1.2. Randvoorwaarden

Nvt

2.1.2. Werkwijze & strategie

Het veldwerk werd uitgevoerd op 7/07/2017. Op basis van het bureauonderzoek en observaties tijdens het veldwerk werd duidelijk dat het zuidoostelijk deel van het projectgebied, de verbinding naar de Engelstraat, reeds bebouwd was. Hierdoor was booronderzoek vanzelfsprekend onmogelijk. Het eigenlijk booronderzoek omvatte bijgevolg de rest van het projectgebied, het rechthoekige perceel tussen de Industriestraat en Engelstraat, zonder de verbinding naar de Engelstraat. Voor dit booronderzoek in kader van het landschappelijk bodemonderzoek werd geopteerd om vijf boringen te spreiden binnen de zone die bedreigd wordt door de geplande bodemingrepen.

De boringen werden gezet tot op het niveau van de natuurlijke bodem of tot een maximale diepte van 120 cm. Zo werd verzekerd dat binnen dit boorbereik alle antropogene niveaus zouden worden herkend binnen het bereik van de geplande bodemingrepen. Figuren 2.18 en 2.19 geven de spreiding weer van alle boringen. Voor de boringen werd een Edelman-boor gebruikt met een diameter van 7 cm. Het boorsediment werd stratigrafisch uitgespreid op een zwart plastic zeil en gefotografeerd en beschreven door een aardkundige.

Fig. 2.18: Situering van boringen op orthofoto

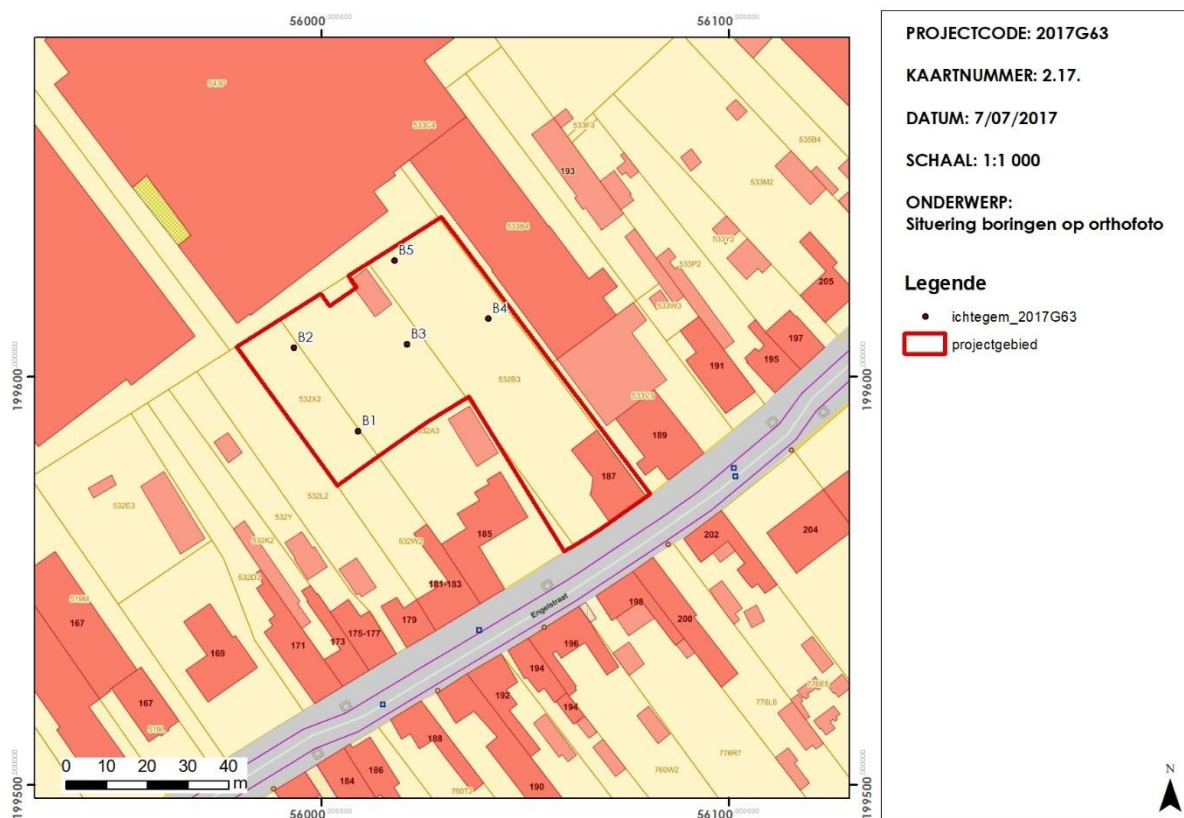

Fig. 2.19: Situering van boringen op GRB

2.2. Assessmentrapport

2.2.1. Aardkundige opbouw van het onderzochte gebied

De resultaten van het booronderzoek in kader van landschappelijk bodemonderzoek laat zich opsplitsen in twee delen. Enerzijds kunnen boringen B1, B3 en B4 worden gegroepeerd tot een referentie voor het zuidelijk tot centrale deel van het projectgebied. Anderzijds vertegenwoordigen B2 en B5 variaties op dit profiel die in het noordelijk deel van het projectgebied worden geobserveerd.

Op vlak van lithologie wordt een uniform beeld vastgesteld over het gehele projectgebied, namelijk de aanwezigheid van een dik eolisch pakket van dekzand. De bodem was bij alle boringen opgebouwd in dit sediment.

Het onderscheid tussen boringen B1, B3 en B4 enerzijds en B2 en B5 situeert zich op vlak van bodemontwikkeling. De eerste groep bodemprofielen kenmerkt zich door de aanwezigheid van een ijzerinspoelingshorizont aanwezig tussen de antropogene top en de moederbodem. Deze Bs-horizont heeft een kenmerkende (roest)bruine kleur die ontstaat door de afzetting (oxidatie) van ijzeroxiden. Boring B2 wijkt af van dit profiel door de aanwezigheid van een structuur- en kleur B-horizont tussen antropogene top en moederbodem. Vermoedelijk is het landgebruik hiervoor een mogelijke verklaring. De bedekking met bomen en geassocieerde toevoer van organisch materiaal kan de uitspoeling van ijzeroxiden hebben uitgewist. Boring B5, ten slotte, kenmerkt zich door de zeer diepte verstoring die zich uit als de antropogene top van de bodem. In dit profiel reikt de top tot ca. 105 cm diepte. Hieronder ligt de moederbodem.

Ten slotte worden nog de antropogene ingrepen vermeld. De top van alle bodemprofielen is tot op een relatief grote diepte verstoord en uit zich als een dikke antropogene A-horizont (teelaarde). Het ontstaan van deze horizon is ongetwijfeld gerelateerd aan de diverse antropogene activiteiten en verwante bodemingrepen in dit projectgebied.

Fig. 2.20: foto van profiel uit boring B3

Fig. 2.21: foto van profiel uit boring B2

Fig. 2.22: foto van profiel uit boring B5

2.2.2. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Zoals in vorige paragraaf werd aangeduid laat het onderzoeksgebied zich opsplitsen in twee delen wat betreft de bodemontwikkeling. Enerzijds is langs de zuidelijke en centrale delen van het onderzoeksterrein een zandbodem met ijzerinspoelingshorizont vastgesteld. Aan de noordwestelijke hoek is deze B-horizont anders ontwikkeld en wijst deze eerder op de ontwikkeling van structuur en kleur. De bosbedekking (afwezig in de rest van het onderzoeksgebied) is hiervoor vermoedelijk een verklaring. In de noordoostelijke hoek is lokaal de verstoring danig diep dat geen sporen van oorspronkelijke bodemontwikkeling meer konden waargenomen worden.

De antropogene impact in het hele projectgebied is relatief groot, wat zich manifesteert in een dikke ploeglaag vooral in de noordoostelijke hoek van het terrein. De grote dikte van de antropogene toplaag lijkt echter te zijn ontstaan door de tuinaanleg. Gezien de topografie van het gehele onderzoeksgebied lijkt een ophogingsfase hier zeer onwaarschijnlijk.

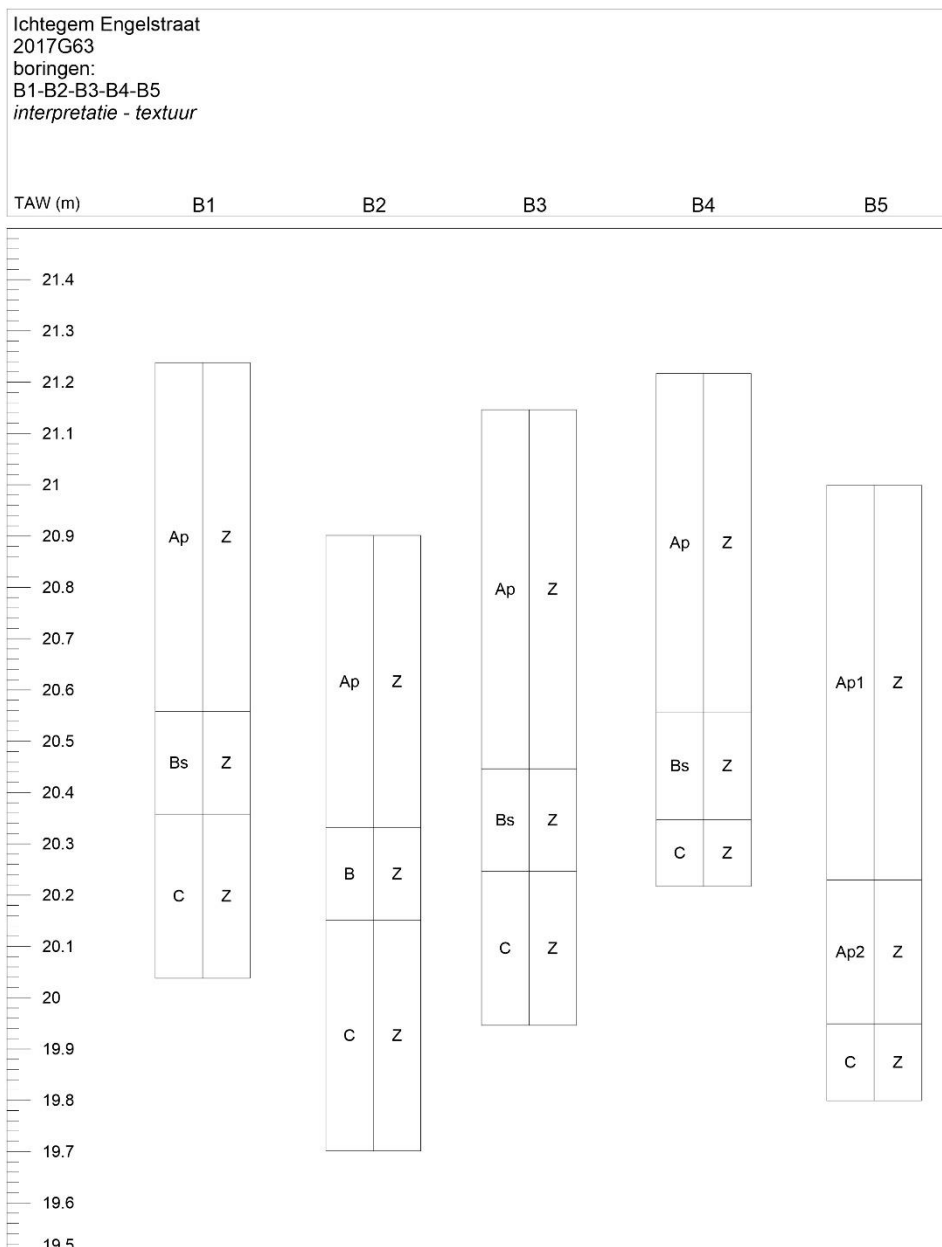

Fig. 2.23: Visualisatie van de bodemprofielen

2.2.3. Confrontatie met resultaten bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek bleek op basis van de studie van de bodemkaart dat het merendeel van het studiegebied uit een bebouwde zone bestond, m.a.w. een verstoord bodemprofiel. Enkel langs de noordelijke grens was een matig droge zandbodem met complexe profielontwikkeling gekarteerd bij opmaak van de bodemkaart. Deze 'complexe profielontwikkeling' wijst op de aanwezigheid van *“bodems met duidelijke humus en/of ijzer B horizont, bodems met een ontwikkelingpodzol (. . h) en soms ook bodems met kleur B horizont (. . b)”*. Uit de resultaten blijkt de kartering strikt genomen te kloppen maar is er toch enige verdere nuance nodig om een beeld te vormen van de reële situatie. De antropogene impact is inderdaad zeer groot in het projectgebied maar hierin is geen onderscheid te herkennen over het gehele gebied. Enkel in de noordoostelijke hoek is de verstoring dieper. De complexe profielontwikkeling wordt eveneens strikt genomen vastgesteld, maar hierin is een onderscheid te maken tussen de noordelijke grens, waar een structuur- en kleur B-horizont voorkomt, en de zuidelijke helft, waar een Bs-horizont werd waargenomen.

2.2.4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Globaal gezien was de bodemontwikkeling in het projectgebied relatief uniform en kenmerkte die zich door de aanwezigheid van een dikke antropogene toplaag bovenop een ijzerinspoelingshorizont, die boven de moederbodem lag. Enkel in boring B2 en B5 werd variatie hierop waargenomen.

In het kader van eventueel verder archeologische onderzoek dient een synthese te worden gemaakt naar de verwachting van archeologisch erfgoed. In het kader van eventuele vindplaatsen van steentijd vondstenconcentraties is de kans zeer laag voor dit projectgebied. Nergens werd in één van de bodemprofielen een goede bodembewaring aangetroffen die een goed bewaring zou kunnen leveren voor eventueel aanwezige steentijd vindplaatsen.

Voor jongere perioden kan de aanwezigheid van archeologische sporen niet worden uitgesloten in het projectgebied. Voor dit projectgebied situeert het niveau waarop eventuele archeologische sporen kunnen verwacht worden zich op het raakvlak van de antropogene top van de bodem en het ijzerinspoelingshorizont. Dit niveau situeert zich bij boringen B1, B3 en B4 op ca. 70 cm. Boring B2 en B5 wijken hiervan af. In het gebied rond B2 situeert het archeologisch relevant oppervlak zich tussen de structuur B-horizont en de moederbodem, op ca. 75 cm diepte. In het geval van B5 situeert dit niveau zich op het raakvlak tussen de antropogene top en de moederbodem, op ca. 105 cm.

Op vlak van eventuele verstoringen (natuurlijk of antropogeen van oorsprong) kunnen geen verdere observaties worden gemaakt voor het studiegebied. In de resultaten van de boringen kon nergens de aanwezigheid van een erosie-vlak of alluviaal/colluviaal pakket worden geïdentificeerd. Ook op vlak van antropogene verstoringen kan hier nogmaals de relatief diepe verstoringen door antropogene activiteiten worden vermeld. Deze verstoringen worden over het gehele projectgebied vastgesteld.

2.3. Bijlagen

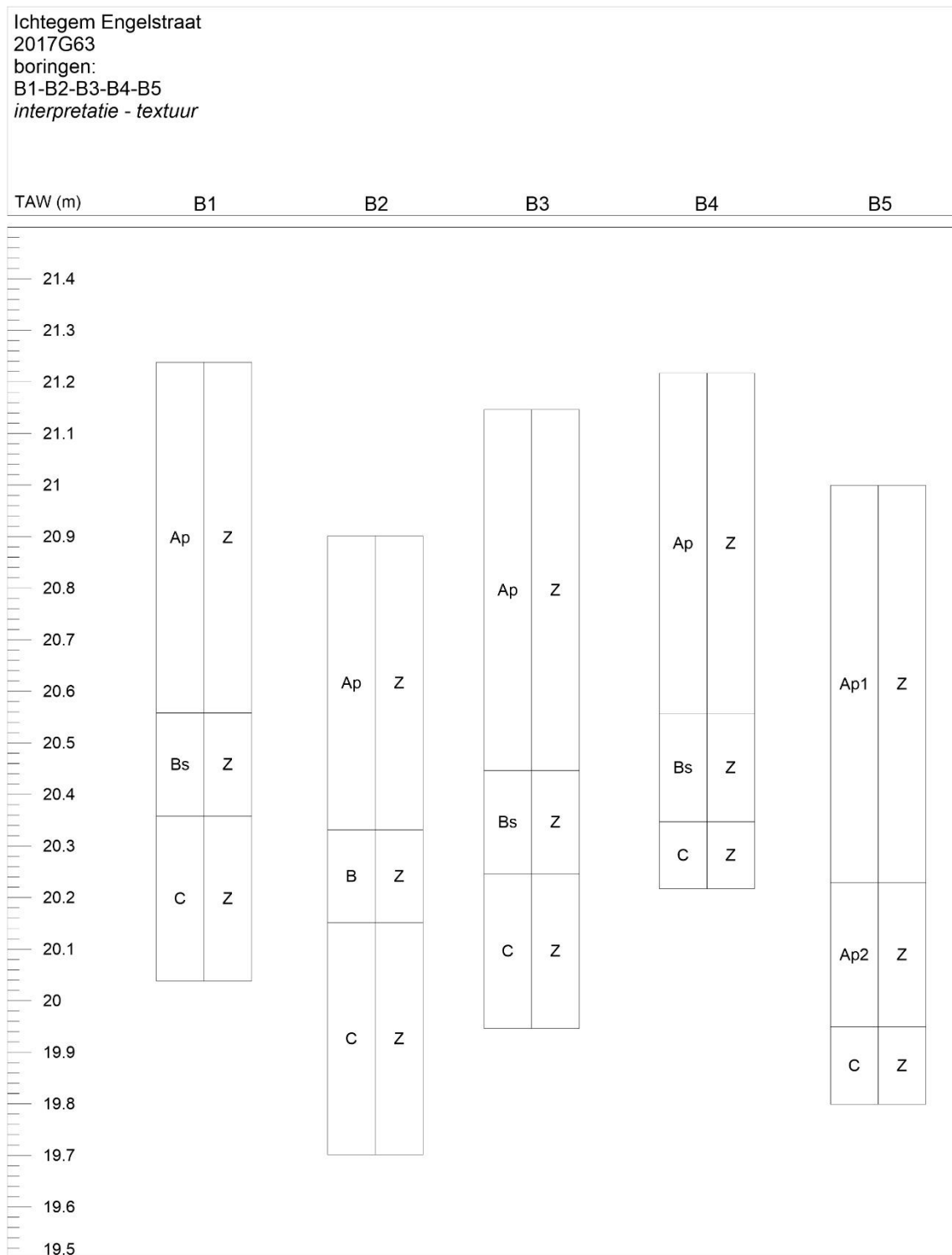
2.3.1. Lijst van plannen en kaarten

Figuur	kaart	omschrijving	bron
2.18.	2.17.	Situering van boringen ten opzichte van de orthofoto	Geopunt
2.19.	2.18.	Situering van boringen ten opzichte van de GRB	Geopunt

2.3.2. Boorlijst

Boring	Horizont	Naam	Begin	Einde	Textuur
B1	1	Ap	0	68	Z
B1	2	Bs	68	88	Z
B1	3	C	88	120	Z
B2	1	Ap	0	57	Z
B2	2	B	57	75	Z
B2	3	C	75	120	Z
B3	1	Ap	0	70	Z
B3	2	Bs	70	90	Z
B3	3	C	90	120	Z
B4	1	Ap	0	66	Z
B4	2	Bs	66	87	Z
B4	3	C	87	100	Z
B5	1	Ap1	0	77	Z
B5	2	Ap2	77	105	Z
B5	3	C	105	120	Z

2.3.3. Visualisatie boorprofielen

SAMENVATTING

D-ESTATE bvba plant in de gemeente Ichtegem (provincie West-Vlaanderen) een herverkaveling van een aantal percelen in een projectgebied (ca. 3467m²) ter hoogte van de Engelstraat (huisnummers 185-187). Volgens de vigerende wet- en regelgeving dient omwille van die reden een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd dat resulteert in de opmaak van een archeologienota. GATE werd door de initiatiefnemer aangesteld om deze archeologienota op te maken. Het vooronderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een landschappelijk booronderzoek.

Tijdens het bureauonderzoek werd het studiegebied en haar directe omgeving in functie van de geplande bodemingrepen en het archeologisch potentieel in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader geplaatst op basis van een literatuurstudie en een fysisch-, historisch- en archeologisch-cartografisch onderzoek. Uit dit onderzoek kwam naar voor dat het onderzochte gebied zich in de zandstreek van Laag-België bevindt op de noordelijke flank van een uitgesproken plateau. In het verleden is het mogelijk in gebruik geweest als akker (cfr. Ferrariskaart); momenteel is het grotendeels in gebruik als tuin met lage en hoge begroeiing, aangevuld met enkele paadjes, gebouwen en parkeerplaatsen. Tot op heden werd in het gebied nog geen gericht archeologisch onderzoek verricht en zijn dus geen archeologische vindplaatsen gekend. Ook in de ruimere omgeving is de actuele archeologische kennis relatief beperkt, maar een vrij recente archeologische opgraving op een aanpalend perceel in het noordwesten bracht wel resten uit de Romeinse tijd aan het licht. In de dagzomende pakketten in het projectgebied kunnen op geringe diepte archeologische vindplaatsen vanaf de steentijden t/m recente perioden voorkomen die potentieel bedreigd worden door de geplande bodemingrepen. Op basis van de actuele toestand van het projectgebied kan er vooralsnog niet van uitgegaan worden dat de bodem in het verleden reeds in sterke mate verstoord werd tijdens eerdere werkzaamheden. Het is niet uitgesloten dat op geringe diepte ook archeologische vindplaatsen in een afgedekte toestand aanwezig kunnen zijn hoewel het bureauonderzoek hiervoor geen directe aanwijzingen heeft opgeleverd. Hoewel vooralsnog geen archeologische vindplaatsen gekend zijn in het onderzochte gebied kan op basis van de bureaustudie niet gesteld worden dat het gebied geen archeologisch potentieel heeft. Verder archeologisch vooronderzoek is dus noodzakelijk, in de eerste plaats bestaande uit een aantal landschappelijke boringen om de lokale aard en bewaring van de bodemopbouw beter te kunnen inschatten.

In het kader van het landschappelijk bodemonderzoek werd een booronderzoek uitgevoerd in het projectgebied. Hierbij werden in totaal vijf boringen gezet, verspreid over het terrein. Hieruit bleek een onderscheid tussen het centrale en zuidelijk deel van het onderzoeksgebied en het noordelijke gebied. Het grootste zuidelijk deel kenmerkte zich door een relatief uniforme bodemopbouw. Deze bestaat uit een relatief dikke antropogene toplaag met daaronder een ijzerinspoelingshorizont bovenop de moederbodem. In de noordwestelijke hoek was de ijzerinspoelingshorizont afwezig en werd in plaats een structuur B-horizont waargenomen. In de noordoostelijke hoek was de antropogene top plaatselijk zeer diep en was het oorspronkelijke bodemprofiel uitgewist.

Beide vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem wijzen enerzijds op een gebied met archeologisch potentieel, maar door de antropogene invloed op de bodem binnen het projectgebied in combinatie met de gemiddelde diepte van de geplande uitgravingen in functie van wegenis aanleg en funderingen lijkt het potentieel op nuttige archeologische kennisvermeerdering vrij beperkt.

BIBLIOGRAFIE

Dewilde M. & Wyffels F. 2004. Romeins in Ichtegem. *Spaenhiers Jaarboek 2003*: 79-82.

Jacobs P., De Ceukelaire M., Moerkerke G. & Polfliet T. 2002. *Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België. Vlaams Gewest. Kaartblad 4-5-11-12. Blankenberge-Westkapelle-Oostduinkerke-Oostende. Schaal 1:50.000*. Brussel.

Jacobs P., Van Beirendonck F. & Mostaert F. 2004. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 4-5(deel)-11-12. Blankenberge Westkapelle Oostduinkerke Oostende. Gent/Brussel*.

Van Ranst E. & Sys C. 2000. *Eenduidige legende voor de Digitale Bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20 000)*. Gent.

Digitale bronnen:

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroerenderfgoed.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be>